

Собурай Владислав Андрійович,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр» педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Важливою умовою розвитку сучасного суспільства є необхідність формування екологічної свідомості та екологічної культури громадян, що дозволить здійснювати практичну діяльність людей, узгоджуючи її з законами природи, та змінити утилітарно-споживацький підхід до навколишнього середовища та стати на позицію науково-збалансованої взаємодії з природою. Така позиція дозволить уникнути проблем глобальної екологічної кризи.

Екологічній освіті приділяється дедалі більше уваги на всіх рівнях освіти. Людину, наділену екологічною культурою, відрізняє вміння досягти гармонії як зі своїм внутрішнім, і з природним оточенням. У дитячі роки це вміння формується за рахунок спеціальних знань, розвитку емоційної сфери та практичних навичок екологічної діяльності, формування моральних цінностей. До таких цінностей відносяться почуття відповідальності за природу та життя у всіх його проявах, внутрішня переконаність у необхідності захисту природи. За таких умов зростає роль школи у формуванні екологічної компетентності населення, яку можна розглядати як необхідний елемент життя сучасного суспільства.

У розвитку теорії та практики екологічного виховання учнів початкової інколи значна роль належить працям Є. Гріньової, Т. Тарасової, С. Білоус, В. Мелашта інших учених, які розробили загальні підходи до відбору змісту, форм і методів екологічної освіти в початковій школі. Систематизація знань екологічного змісту, їх адаптація до умов початкової школи здійснена А. Плешаковим, Г. Ковальчук, Л. Нарочною.

Проаналізувавши вищезгадані наукові доробки, робимо висновок, що мета екологічної освіти (формування екологічної культури особистості) досягається 10 шляхом розв'язання низки освітніх завдань:

1. Засвоєння провідних ідей, основних понять і наукових фактів, які визначають оптимальний вплив людини на природу відповідно до її законів.

2. Розуміння різнобічної цінності природи як джерела матеріальних і духовних сил суспільства. Розвиток здатності оцінювати стан навколишнього середовища.

3.Оволодіння прикладними знаннями, практичними вміннями та навичками раціонального природокористування.

4.Свідоме дотримання норм і правил поведінки в природі, розвиток здатності передбачати можливі наслідки своїх впливів на неї в усіх видах суспільно-трудової діяльності.

5.Розвиток потреби у спілкуванні з природою, прагнення до її пізнання в єдності з морально-естетичними переживаннями.

6. Активізація природоохоронної діяльності, її пропаганда.

Значна роль у розробці теоретичних концепцій побудови системи змісту екологічної освіти, визначенні шляхів її реалізації належить І. Захлебному. Він обґрунтував необхідність принципово нового підходу до екологічної освіти, з'ясував важливі педагогічні умови, що забезпечують її реалізацію як цілісного міждисциплінарного процесу. Три сфери прояву виділяє І. Захлебний щодо відповідального ставлення до природи: культура індивідуальної поведінки; активна участь у виконанні суспільно-корисної праці щодо захисту, догляду і покращення навколишнього середовища; пропаганда сучасних ідей охорони природи. Автор акцентує увагу на тому, що відповідальне ставлення до природи передбачає дотримання особистістю моральних вимог за переконаннями, а не через страх, моральні чи матеріальні санкції. Він виділив екологічні уміння і навички, необхідні для вивчення навколишнього середовища, дотримання норм поведінки в природі, виконання суспільно корисної діяльності і пропаганди ідей з її охорони [1].

Враховуючи результати аналізу низки наукових досліджень щодо екологічного виховання учнів початкової ланки навчання, можемо стверджувати, що пріоритетними завданнями в цій галузі є такі:

- формування уявлення про цілісність світу природи на основі образно-емоційного та раціоналістичного його сприйняття;
- розкриття основних властивостей і закономірностей навколишнього світу природи;
- розкриття зв'язків та залежностей у системі «людина – природа» та роль людини у підтриманні їх для збереження життя на землі;
- формування сенсорних еталонів і навичок поведінки у природі;
- розвиток активності школярів шляхом вивчення ними народної творчості;
- формування потреби в екологічно орієнтованій діяльності.

У процесі екологічного виховання відбувається формування особистості на основі засвоєння нею елементів матеріальної та духовної культури, соціального досвіду. При цьому педагог повинен завжди бачити кінцеву ціль освіти, її глобальну мету – становлення всебічно, гармонійно розвиненої особистості. Звичайно, ступінь наближення до цієї мети на різних етапах різний.

Стосовно початкової ланки освіти визнання пріоритетів розвитку всебічно, гармонійно розвиненої особистості в процесі екологічного виховання означає, що в змісті і методичному забезпеченні відображено прагнення створити найкращі умови для цілеспрямованого розвитку фізичних, психічних

та духовних якостей дитини. Основним завданням екологічного виховання Нової української школи є:

- оволодіння науковими знаннями про взаємозв'язок природи, суспільства та людської діяльності;
- розуміння різноманітних цінностей природи для суспільства загалом та кожної людини зокрема;
- засвоєння норм правильної поведінки в природному середовищі,
- формування потреби у спілкуванні з природою.

У сім'ї та в школі з дитинства слід формувати свідомий та дбайливий підхід до природи за умови активного формування екологічної культури та накопичення систематичних знань у цій галузі. Екологічна освіта та виховання – це психолого-педагогічний процес, який орієнтований на формування знань людини про наукові основи природи, необхідні переконання та практичні навички, певну спрямованість та активну життєву позицію у галузі охорони, збереження та вдосконалення природних цільових ресурсів. Відповідальна роль екологічної свідомості належить початковій школі, яка є однією з перших ланок у вихованні людини-громадянина.

Здійснюючи екологічне виховання учнів початкових класів, учитель повинен поставити такі завдання:

- формувати елементи наукових знань про основні фактори навколишнього середовища у розвитку диких тварин та взаємозв'язок та взаємозалежність;
- розвивати здатність класифікувати природу на основі спостереження та аналізу способу життя в природі;
- викликати цікавість та інтерес до пізнання природи, описуючи її предмети та явища в народній творчості (прислів'я, приказки, прикмети, вірші, легенди, вірування, казки, перекази, звичаї, ритуали);
- актуалізувати знання та практичний досвід предків у різних видах діяльності на природі (гра, робота, навчання);
- ознайомити дітей з перлинами народної мудрості, які вчать їх берегти природу.

Формування екологічної компетентності учнів початкових класів повинно поєднуватися з екологічним вихованням. І це може бути успішно виконано у такій формі навчання, як гра. Навчально організована ігрова діяльність формує досвід, дозволяє досягти свого повного самовираження, активності та свободи дій, належним чином поєднаних з вимогами взаємної поваги, знанням навколишнього середовища, відчуттям краси природи та її гармонії, розвитком почуття любові та турботи про свої предмети.

Отже, екологічна культура, освіта і виховання – це категорії, які відображають повну етапність у формуванні людської особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Захлебний А. Н. Школа і проблеми охорони природи. Київ: Педагогіка, 1999. 184 с.